

KIBERJINOYATCHILIK:SHAXSIY MA'LUMOTLARNI O'G'IRLASHNING
HUQUQIY OQIBATLARI

Bahodirova Shohista Muzaffar qizi

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti

Yurisprudensiya yo'nalishi 1-bosqich 256-guruh talabasi

Email:shohistabahodirova631@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda dolzarb muammolardan biri bo'lgan kiberjinoyatchilik,xususan shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash masalasi keng yoritiladi.Maqolada ushbu jinoyat turining kelib chiqish sabablari,amalga oshirish usullari,jamiyat va shaxs hayotiga ta'siri,shuningdek,huquqiy oqibatlari tahlil qilinadi.O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va xalqaro me'yoriy hujjatlar asosida muammo chuqur o'rganilib,statistik ma'lumotlar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: *Kiberjinoyatchilik,shaxsiy ma'lumot,axborot xavfsizligi,huquqiy javobgarlik, phishing,firibgarlik,ma'lumotlarni himoya qilish*

Abstract

This article examines cybercrime as one of the most pressing issues of modern society,with a focus on personal data theft.It analyzes the causes,methods,and consequences of such crimes,as well as their impact on individuals and society.The study is based on the legislation of Uzbekistan and international legal frameworks,supported by statistical data.

Keywords: *Cybercrime,personal data,information security, legal liability, phishing, fraud, data protection*

Аннотация

В статье рассматривается киберпреступность как одна из актуальных проблем современности,в частности кража персональных данных. Анализируются причины,способы и последствия таких преступлений, а также их влияние на общество и личность.Исследование основано на законодательстве Узбекистана и международных правовых нормах.

Ключевые слова: *киберпреступность,персональные данные,информационная безопасность, юридическая ответственность,фишинг,мошенничество,защита данных*

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanishi davrida inson hayotining deyarli barcha jabhalari internet bilan chambarchas bog'lanib bormoqda. Davlat xizmatlari,moliyaviy operatsiyalar,ta'lim,savdo va hatto shaxsiy muloqotlar ham onlayn platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Bu esa o'z navbatida shaxsiy ma'lumotlarning katta hajmda elektron shaklda saqlanishiga olib kelmoqda.Mazkur jarayon qulaylik yaratish bilan birga,yangi xavf-

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

xatarlarni ham yuzaga keltirdi. Shunday xavflardan eng asosiylaridan biri bu kiberjinoyatchilikdir. Ayniqsa, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash bilan bog'liq jinoyatlar sonining ortib borayotgani jamiyat uchun jiddiy tahdid tug'dirmoqda. Shu sababli ushbu mavzuni huquqiy, ijtimoiy va texnologik jihatdan o'rganish muhim hisoblanadi.

Asosiy qism

Kiberjinoyatchilik - bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida sodir etiladigan jinoyatlar majmui bo'lib, u zamonaviy jinoyatchilikning eng xavfli turlaridan biri hisoblanadi. Ushbu turdagi jinoyatlar ichida shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash alohida o'rin egallaydi. Chunki bu jinoyat orqali nafaqat moddiy zarar, balki shaxsning daxlsizligi, obro'e'tibori va psixologik holati ham zarar ko'radi.

Hozirgi kunda insonlar o'z shaxsiy ma'lumotlarini turli platformalarda saqlaydi: bank kartalari, ijtimoiy tarmoqlar, elektron pochta, davlat xizmatlari portallari va boshqalar. Ushbu ma'lumotlar yetarli darajada himoyalangan taqdirda, kiberjinoyatchilar uchun oson nishonga aylanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, dunyo bo'yicha har yili milliardlab shaxsiy ma'lumotlar o'g'irlanadi. Masalan, so'nggi yillarda global miqyosda ma'lumotlar buzilishi holatlari keskin oshgan bo'lib, har bir yirik kompaniya kamida bir marotaba kiberhujumga uchragan. O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda ayniqsa bank kartalari bilan bog'liq firibgarlik holatlari ko'payib bormoqda. Shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlashning asosiy usullari turlicha bo'lib, ular orasida phishing eng keng tarqalgan hisoblanadi. Bu usulda foydalanuvchi soxta saytga kirishga majbur qilinadi va u yerda o'z login va parollarini kiritadi. Natijada, ushbu ma'lumotlar jinoyatchilar qo'lga tushadi. Bundan tashqari, zararli dasturlar orqali ham foydalanuvchining qurilmasidan ma'lumotlar yashirin tarzda olinadi. Ijtimoiy muhandislik ham keng qo'llaniladigan usullardan biridir. Bu holatda jinoyatchi inson psixologiyasidan foydalanib, uni aldash orqali kerakli ma'lumotlarni qo'lga kiritadi. Masalan, o'zini bank xodimi sifatida tanishtirib, SMS-kod yoki karta raqamini so'rashi mumkin. Huquqiy jihatdan qaralganda, O'zbekiston Respublikasida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun bilan tartibga solinadi. Ushbu qonunga ko'ra, har bir fuqaro o'z ma'lumotlari ustidan nazorat qilish huquqiga ega. Tashkilotlar esa ushbu ma'lumotlarni faqat foydalanuvchining roziligi bilan yig'ishi va qayta ishlashi mumkin. Jinoyat kodeksida esa kiberjinoyatlar uchun alohida javobgarlik belgilangan. Masalan, kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish, ma'lumotlarni o'g'irlash yoki tarqatish uchun jarima, majburiy ishlar yoki ozodlikdan mahrum qilish jazosi qo'llaniladi. Agar jinoyat og'ir oqibatlariga olib kelgan bo'lsa, jazolar yanada kuchaytiriladi. Xalqaro miqyosda esa GDPR kabi hujjatlar shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni qat'iy nazorat qiladi. Ushbu nizomga ko'ra, kompaniyalar foydalanuvchi ma'lumotlarini himoya qilmasa, ularga katta miqdorda moliyaviy jarimalar qo'llaniladi. Shaxsiy ma'lumotlar o'g'irlanishining oqibatlari juda jiddiy bo'lishi mumkin. Masalan, jabrlanuvchining bank hisobidan pul yechib olinadi, uning nomiga kredit rasmiylashtiriladi yoki shaxsiy obro'siga zarar yetkaziladi. Bundan tashqari, bunday holatlar insonda stress, qo'rquv va ishonchsizlikni keltirib chiqaradi. Shu sababli, fuqarolar o'z

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ma'lumotlarini himoya qilish uchun ehtiyot choralarini ko'rishi lozim. Kuchli parollardan foydalanish, ikki bosqichli autentifikatsiyani yoqish, noma'lum havolalardan foydalanmaslik va shaxsiy ma'lumotlarni begonalarga bermaslik muhimdir. Davlat darajasida esa kiberxavfsizlikni ta'minlash uchun maxsus tizimlar yaratish, qonunchilikni takomillashtirish va aholini xabardor qilish zarur. Chunki kiberjinoyatchilikka qarshi kurash faqatgina huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasida emas, balki har bir fuqaroning mas'uliyatli munosabatiga ham bog'liqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kiberjinoyatchilik zamonaviy jamiyatning eng dolzarb va xavfli muammolaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash bilan bog'liq jinoyatlar nafaqat alohida shaxslarning moliyaviy ahvoriga, balki ularning ijtimoiy mavqei, obro'-e'tibori va ruhiy holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa mazkur muammoning faqat texnologik emas, balki ijtimoiy va huquqiy muammo ekanligini ham tasdiqlaydi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, raqamli texnologiyalar rivojlanib borar ekan, kiberjinoyatchilik usullari ham tobora murakkablashib bormoqda. Demak, unga qarshi kurashish ham zamonaviy, tizimli va kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu borada faqatgina jazolash choralarini kuchaytirish yetarli emas, balki profilaktika, ya'ni oldini olish mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat miqyosida kiberxavfsizlikni ta'minlash uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish, xalqaro tajribani o'rganish va ilg'or texnologiyalarni joriy etish zarur. Shu bilan birga, maxsus kiberxavfsizlik markazlarini rivojlantirish, axborot tizimlarini muntazam auditdan o'tkazish va davlat hamda xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish muhim hisoblanadi. Jamiyat darajasida esa aholining axborot xavfsizligi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, yoshlar va internetdan faol foydalanuvchilar uchun kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish, ularni turli firibgarlik usullaridan ogoh qilish muhimdir. Ta'lim tizimiga ham axborot xavfsizligi asoslarini kiritish orqali kelajak avlodni himoyalangan holda shakllantirish mumkin. Shaxsiy darajada esa har bir fuqaro o'z ma'lumotlariga nisbatan mas'uliyat bilan yondashishi zarur. Kuchli parollar yaratish, ikki bosqichli himoya tizimlaridan foydalanish, noma'lum manbalardan kelgan havola va fayllarga ishonmaslik kabi oddiy choralar ham katta xavflarning oldini olishga xizmat qiladi. Yana bir muhim jihat shundaki, kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Chunki kiberjinoyatlar chegarani tan olmaydi va ko'pincha bir nechta davlat hududida amalga oshiriladi. Shu sababli davlatlar o'rtasida axborot almashinuvi, qo'shma operatsiyalar va yagona standartlarni ishlab chiqish zarur hisoblanadi. Umuman olganda, kiberjinoyatchilikka qarshi samarali kurashish faqatgina davlat organlari zimmasidagi vazifa emas, balki har bir fuqaro, tashkilot va jamiyatning umumiy mas'uliyatidir. Faqatgina huquqiy, texnologik va ijtimoiy choralarni uyg'unlashtirish orqali ushbu muammoning oldini olish va xavfsiz raqamli muhitni yaratish mumkin.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.O‘zbekiston Respublikasi “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi Qonuni, 2019
- 2.O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, 2023
- 3.GDPR (General Data Protection Regulation), 2018
- 4.Kaspersky Cybersecurity Report, 2023
- 5.Norton Cyber Safety Insights Report, 2022
- 6.ITU Global Cybersecurity Index, 2023
- 7.Cybersecurity Ventures Report, 2023
- 8.Axborot texnologiyalari vazirligi ma’lumotlari
- 9.Stallings W. “Network Security”, 2017
- 10.Brian Krebs “Spam Nation”, 2014

